

नागपूर, काटोल व कळमेश्वर, जि.नागपूर,
मोर्शी, जि.अमरावती व संग्रामपूर, जि.बुलढाणा
येथे आधुनिक संत्रा प्रक्रिया केंद्रे उभारणेबाबत...

महाराष्ट्र शासन

सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: कृबास-०५२३ /प्र.क्र.१८३/२१ स,

मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,

विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२

दिनांक: २७ डिसेंबर, २०२३.

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र राज्यात संत्र्याचे उत्पादन विदर्भातील अमरावती, नागपूर, अकोला आणि बुलढाणा जिल्ह्यात केंद्रित आहे. संत्रा फळाचे काढणीपश्चात होणारे नुकसान अंदाजे २५ ते ३० टक्के आहे. राज्यात संत्र्यावर प्रक्रिया करून मूल्यवर्धीत उत्पादने तयार करण्याचे प्रमाण अत्यल्प आहे. तसेच, उपपदार्थावर प्रक्रिया करण्याचे प्रमाण देखील नगण्य आहे. त्यामुळे राज्यातील संत्रा उत्पादकांना काढणीपश्चात प्रक्रिया प्रकल्प उभारणीसाठी शासनाकडून वित्तीय सहाय्य उपलब्ध करून दिल्यास, संत्र्याचे काढणीपश्चात होणारे नुकसान कमी होऊन, संत्रा उत्पादकांना योग्य भाव मिळण्यास तसेच, चांगल्या प्रतीचा संत्रा देशांतर्गत व परदेशातील बाजारपेठेत पाठविण्यास मदत होणार आहे. तसेच, संत्र्यावर प्रक्रिया करून उपपदार्थ तयार केल्यामुळे संत्र्याचे मूल्यवर्धन होण्यास फायदा होणार आहे.

मा.उपमुख्यमंत्री तथा वित्त मंत्री यांनी राज्याच्या सन २०२३-२४ करिता सादर केलेल्या अर्थसंकल्पात नागपूर, काटोल व कळमेश्वर, जि.नागपूर, मोर्शी, जि.अमरावती तथा बुलढाणा जिल्ह्यात आधुनिक संत्रा प्रक्रिया केंद्रे उभारण्यात येतील व यासाठी २० कोटी रुपये निधी उपलब्ध करण्यात येईल, अशी घोषणा केली आहे. त्यास अनुसरून नागपूर, काटोल व कळमेश्वर, जि.नागपूर व मोर्शी, जि.अमरावती व संग्रामपूर, जि.बुलढाणा येथे आधुनिक संत्रा प्रक्रिया केंद्रे उभारणे या योजनेस मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

राज्यातील नागपूर, काटोल व कळमेश्वर, जि.नागपूर व मोर्शी, जि.अमरावती व संग्रामपूर, जि.बुलढाणा येथे आधुनिक संत्रा प्रक्रिया केंद्रे उभारणे या योजनेस या शासन निर्णयान्वये खालीलप्रमाणे मान्यता देण्यात येत आहे.

(१) योजनेचे नाव- “ नागपूर, काटोल व कळमेश्वर, जि.नागपूर व मोर्शी, जि.अमरावती व संग्रामपूर, जि.बुलढाणा येथे आधुनिक संत्रा प्रक्रिया केंद्रे उभारणे.”

(२) योजनेचा उद्देश-नागपूर, अमरावती व बुलढाणा या संत्रा उत्पादक जिल्ह्यात संत्रा फळावर प्रक्रिया करणाऱ्या सुविधांची उभारणी करणे.

(३) योजनेचे लाभार्थी - या योजनेचे लाभार्थी खालीलप्रमाणे असतील.

१. सहकारी प्रक्रिया संस्था
२. शेतकरी उत्पादक कंपनी
३. शेतकरी गट
४. कृषि उत्पन्न बाजार समिती
५. खाजगी उद्योजक.

(४) **योजनेचे स्वरूप-** या योजनेतर्गत लाभार्थ्यांनी निवडावयाच्या प्रकल्पांचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे:-

अ) **प्राथमिक प्रक्रिया प्रकल्प-** या प्रकल्पांतर्गत छोटे पॅकहाऊस (२००० स्क्वे.फुट), लहान क्षमतेचे प्रिकुलिंग (२.५ मे.टन प्रति बॅच) व शीतगृह (२५ मे.टन) व सॉर्टिंग ग्रेडींग व वॅक्सींग लाईन (२.५ मे.टन प्रति तास, सेमी ऑटोमेटिक लाईन) याचा समावेश राहिल. या प्रकल्पाची अंदाजित किंमत कमाल रु.४.०० कोटीच्या मर्यादेत राहिल.

ब) **दुय्यम प्रक्रिया प्रकल्प-** या प्रकल्पांतर्गत संत्रा आर.टी.एस. (Ready to Serve) तयार करणे (वार्षिक क्षमता १५० मे.टन) याचा समावेश राहिल. या प्रकल्पाची क्षमता मध्यम स्वरूपाची असून, तो प्राथमिक प्रक्रिया प्रकल्पांशी संलग्न असेल. या प्रकल्पाची अंदाजित किंमत कमाल रु.४०.०० लाखाच्या मर्यादेत राहिल.

क) **उपपदार्थावरील प्रक्रिया प्रकल्प-** या प्रकल्पांतर्गत संत्र्याच्या सालीपासून कोल्डप्रेस पध्दतीने ऑईल काढणे इ.संत्र्याच्या उपपदार्थावर प्रक्रिया करण्याच्या आधुनिक प्रकल्पांचा समावेश राहिल. या प्रकल्पाची अंदाजित किंमत कमाल रु.३०.०० लाखाच्या मर्यादेत राहिल.

(५) **मंजूर प्रकल्प संख्या व खर्च-** सदर योजनेतर्गत मंजूर आधुनिक संत्रा प्रक्रिया केंद्रांची संख्या व त्यासाठी येणाऱ्या खर्चाचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे.

(रु.कोटीत)

अ.क्र.	जिल्हा	तालुके	प्राथमिक प्रक्रिया प्रकल्प संख्या	एकुण खर्च	दुय्यम प्रक्रिया प्रकल्प संख्या	एकुण खर्च	उपपदार्थ प्रक्रिया प्रकल्प संख्या	एकुण खर्च	एकुण सर्व प्रकल्पांची अंदाजे किंमत
१	नागपूर	नागपूर	१	४.००	२	०.८०	१	०.३०	५.१०
२		काटोल	१	४.००	४	१.६०	१	०.३०	५.९०
३		कळमेश्वर	१	४.००	२	०.८०	१	०.३०	५.१०
४	अमरावती	मोर्शी	३	१२.००	६	२.४०	१	०.३०	१४.७०
५	बुलढाणा	संग्रामपूर	२	८.००	२	०.८०	१	०.३०	९.१०
एकूण			८	३२.००	१६	६.४०	५	१.५०	३९.९०

(६) **योजनेसाठी अर्थसहाय्य स्वरूप -**

- १) सदर योजनेतर्गत उभारण्यात येणाऱ्या प्रकल्पांसाठी राज्य शासनामार्फत देण्यात येणारे अर्थसहाय्य हे अनुदान स्वरूपात असेल.
- २) प्रथमतः लाभार्थ्यांनी उपरोक्त (४) येथे नमूद प्रकल्पांपैकी निवड केलेल्या प्रकल्पाच्या अंदाजित किंमतीच्या किमान १५ टक्के स्वनिधी खर्च करणे आवश्यक राहिल. लाभार्थ्यांनी त्यांच्या आवश्यकतेनुसार उर्वरित ८५ टक्के अर्थसहाय्य बँकेकडून कर्ज स्वरूपात मंजूर करून घ्यावे.
- ३) प्रकल्प पूर्ण करून, पूर्णत्वाचा दाखला पणन मंडळामार्फत शासनास सादर झाल्यानंतर, शासनाकडून प्रकल्पाच्या अंदाजित किंमतीच्या ५० टक्के मर्यादेपर्यंतचे अनुदान देण्यात येईल. सदरचे अनुदान हे लाभार्थीच्या बँक खाते/कर्ज खात्यात जमा करणेत येईल.

(७) **लाभार्थी निवडीचे निकष-** सदर योजनेसाठी लाभार्थींनी खालील निकषांची पूर्तता केली असावी.

- १) लाभार्थ्यांकडे प्रकल्पासाठी स्वतःची जागा असणे आवश्यक राहिल.

२) लाभार्थ्याकडे प्रकल्प किंमतीच्या १५ टक्के स्वनिधी असावा. तसेच, जर कर्ज घेतले असल्यास कर्जफेडीची क्षमता असावी.

(८) **योजनेची अंमलबजावणी-** सदर योजनेची अंमलबजावणी खालीलप्रमाणे करण्यात यावी.

- १) या योजनेचे नोडल एजन्सी म्हणून कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र राज्य कृषी पणन मंडळ, पुणे हे कामकाज पाहतील.
- २) महाराष्ट्र राज्य कृषी पणन मंडळाने आधुनिक संत्रा प्रक्रिया केंद्रे उभारण्याबाबतच्या योजनेची जाहिरात राज्यातील सर्व प्रमुख वृत्तपत्रांमध्ये, पणन संचालनालयाच्या व कृषी पणन मंडळाच्या अधिकृत संकेतस्थळांवर प्रसिध्द करावी.
- ३) योजनेतील घटकांची क्षमता निश्चित करून मॉडेल प्रकल्प अहवाल तयार करण्यासाठी महाराष्ट्र राज्य कृषी पणन मंडळाने सल्लागाराची निवड खालील निकषांच्या आधारे करावी.
 - अ) सदर व्यक्ती शेतमालाच्या काढणीपश्चात व्यवस्थापन व प्रक्रिया क्षेत्रातील तज्ञ असावा.
 - ब) सल्लागाराकडे प्रकल्प अहवाल तयार करून, यंत्रसामुग्रीची निवड करणे, निविदा तयार करणे व प्रकल्पांची उभारणी करणेच्या क्षेत्रातील किमान ५ वर्षांचा अनुभव असावा.
 - क) निविदा प्रक्रिया राबवून न्यूनतम दर असणाऱ्या सल्लागारांची निवड करण्यात यावी.
- ४) प्रस्तावित योजनेतर्गत निश्चित केलेल्या प्रकल्पांच्या संख्येपेक्षा जास्त अर्ज प्राप्त झाल्यास, निकषांची पूर्तता करणाऱ्या अर्जांची “प्रथम येणाऱ्यास प्राधान्य” या तत्वावर निवड करण्यात यावी.
- ५) योजनेतर्गत प्रस्तावित ३ प्रकारच्या प्रकल्पांपैकी लाभार्थ्यांनी निवड केलेल्या प्रकल्पाच्या प्रस्तावाची छाननी कृषी पणन मंडळाने नियुक्त केलेल्या सल्लागारांच्या मदतीने करावी व प्राप्त प्रस्ताव व्यवहार्य आहे किंवा कसे याबाबत तपासणी करून, परिपूर्ण प्रस्ताव शासन मान्यतेसाठी सादर करावा.
- ६) प्रस्तावास शासनाकडून मान्यता प्रदान केल्यानंतर, पणन मंडळाकडून लाभार्थ्यास तत्वतः मान्यतेचे पत्र देण्यात येईल.
- ७) त्यानंतर, लाभार्थ्यांनी आवश्यकतेनुसार निविदा प्रक्रिया राबवून, कंत्राटदाराची नियुक्ती करून प्रकल्पाचे काम सुरु करावे.
- ८) प्रकल्पाचे काम पूर्ण झाल्यानंतर, महाराष्ट्र राज्य कृषी पणन मंडळाने कामाची प्रत्यक्ष पाहणी करून बांधकाम पूर्णत्वाचे प्रमाणपत्र द्यावे.
- ९) सदर प्रकल्पाचा पूर्णत्वाचा दाखला शासनास सादर केल्यानंतर शासनाकडून प्रकल्पाच्या अंदाजित किंमतीच्या कमाल ५० टक्के मर्यादेपर्यंतचे अनुदान महाराष्ट्र राज्य कृषी पणन मंडळ, पुणे यांना वितरीत करण्यात येईल व त्यानंतर पणन मंडळामार्फत सदर अनुदानाची रक्कम थेट लाभार्थ्यांच्या खात्यावर जमा करण्यात येईल.
- १०) शासन अनुदानाच्या खर्चाचे उपयोगिता प्रमाणपत्र महाराष्ट्र राज्य कृषी पणन मंडळाने शासनास सादर करणे बंधनकारक राहील.
- ११) सदर योजनेसाठी नोडल एजन्सी म्हणून कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र राज्य कृषी पणन मंडळ हे कामकाज पाहणार असल्याने, त्यांना प्रशासकीय खर्चासाठी (जसे की सल्लागार नियुक्त करणे, सल्ला फी देणे तसेच, इतर अनुषंगीक बाबीं इ.) योजनेकरिता शासनाकडून दिल्या जाणाऱ्या वित्तीय अनुदानाच्या १ टक्का प्रमाणे रक्कम अनुज्ञेय राहील.
- १२) प्रकल्प हाती घेतलेल्या लाभार्थ्यांनीच प्रकल्प राबविणे बंधनकारक राहील.

(९) **योजनेचा कालावधी-** सदर योजना सन २०२३-२४ व २०२४-२५ या दोन आर्थिक वर्षांच्या कालावधीसाठी राबविण्यात येईल.

२. सदर शासन निर्णय नियोजन विभागाच्या अनौ.सं.क्र.३६८/२०२३/का-१४३१, दि.३०.०८.२०२३ व वित्त विभागाच्या अनौ.सं.क्र.७३७/२०२३/व्यय-२, दि.२०.१२.२०२३ अन्वये प्राप्त सहमतीनुसार तसेच, मा.मंत्रीमंडळाच्या दि.०८.११.२०२३ रोजीच्या बैठकीत प्राप्त मान्यतेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

३. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२३१२२७१४२५३७५००२ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(डॉ.सुग्रीव धपाटे)
सहसचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा.राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मुंबई,
- २) मा.मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- ३) मा.उप मुख्यमंत्री, (वित्त) महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- ४) मा.उप मुख्यमंत्री, (गृह, विधी व न्याय) महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- ५) विरोधी पक्षनेता, विधानसभा/विधान परिषद, विधानभवन मुंबई,
- ६) सर्व मंत्री यांचे खाजगी सचिव, मुंबई,
- ७) सर्व विधानमंडळ सदस्य, विधान भवन, मुंबई,
- ८) मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई,
- ९) अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- १०) अपर मुख्य सचिव (कृषि), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- ११) प्रधान सचिव (नियोजन), नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- १२) सर्व अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव मंत्रालय, मुंबई,
- १३) सर्व विभागीय आयुक्त,
- १४) सर्व जिल्हाधिकारी,
- १५) पणन संचालक, पणन संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
- १६) कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र राज्य कृषी पणन मंडळ पुणे,
- १७) महालेखापाल, महाराष्ट्र राज्य -१ (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखापरिक्षा) मुंबई.
- १८) महालेखापाल, महाराष्ट्र राज्य -२ (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखापरिक्षा) नागपूर.
- १९) निवासी लेखापरिक्षा अधिकारी, मुंबई.
- २०) अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
- २१) निवडनस्ती/(२१-स).